

Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí bude děti více chránit

Tisková zpráva

Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) připravilo novelu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Novela je v současné době v připomínkovém řízení. Předpokládaná účinnost je od 1. 7. 2005.

Cílem nové právní úpravy je především umožnit dětem, aby vyrůstaly v prostředí, které bude **co nejvíce podobné prostředí rodinnému**. Novela by měla také posílit ochranu dětí před týráním, zneužíváním a zanedbáváním a zlepšit postavení pěstounů.

Základním principem zákona o sociálně-právní ochraně dětí je odpovědnost státu za zajištění ochrany a péče o dítě, která je nezbytná pro jeho všestranné blaho, a to při respektování zákonných práv rodičů. Jakmile jsou však práva nebo vývoj dítěte ohroženy, je právem i povinností státu zasáhnout do poměrů dítěte a jeho rodiny, a to i proti vůli rodičů.

Mezi hlavní oblasti, na které se zákon zaměřuje, patří prevence případů, kdy je narušen příznivý vývoj dítěte, opatření na ochranu dětí, které se ocitly v krizových situacích, zprostředkování osvojení a pěstounské péče, sledování vývoje dětí žijících v náhradní rodinné péči nebo v ústavních zařízeních, ochrana dětí před sociálně patologickými jevy, pravidla pro spolupráci s cizinou ve věcech sociálně-právní ochrany dětí a podmínky, za kterých mohou nestátní organizace podnikat určité kroky v oblasti sociálně-právní ochrany dětí.

Zákon o sociálně právní ochraně dětí platí více než tři roky a za tu dobu MPSV nasbíralo dostatek zkušeností, ze kterých vycházelo i při tvorbě novely. Návrh obsahuje změny, které celý systém zefektivní a zkvalitní sociálně-právní ochranu dětí. Novela by měla zároveň přispět k prohloubení plnění závazků, které pro ČR vyplývají z mezinárodních smluv týkajících se sociálně-právní ochrany dětí, především z Úmluvy o právech dítěte a Úmluvy o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení.

Základním záměrem navrhované právní úpravy je snaha podpořit všechny formy náhradní péče o dítě, které dětem umožní vyrůstat v prostředí co nejvíce podobném prostředí rodinnému. Návrh klade důraz i na prevenci sociopatologických jevů, posílení ochrany dětí před nezákonnými manipulacemi při zprostředkování náhradní rodinné péče a na zkvalitnění právního prostředí.

Novela zákona obsahuje tyto zásadní změny:

Mezi děti, na které se sociálně-právní ochrana zaměří, se nově zahrnují i děti, o které jejich rodiče projevují malý zájem, dostatečně se o ně nestarají a opakovaně je svěřují do péče různých zařízení s celodenním provozem (např. hospitalizace v různých zařízeních, včasné nepřijetí dítěte z těchto zařízení atd.). Nová právní úprava pamatuje také na děti, které jsou ohroženy domácím násilím (např. v důsledku častých konfliktů mezi rodiči).

Pokud jde o ochranu dětí před domácím násilím, budou mít orgány sociálně-právní ochrany dětí (např. obecní úřady obcí s rozšířenou působností, nestátní neziskové subjekty atd.) nově upravenou povinnost mlčenlivosti. V praxi to bude znamenat, že v případech, kdy dítě s rodičem, na kterém jeho partner páchá domácí násilí, najde azyl v některém ze zařízení k tomu určených, budou mít úřady povinnost mlčenlivosti o pobytu těchto lidí.

K určitým změnám by mělo dojít v oznamovací povinnosti vůči orgánu sociálně-právní ochrany. Tato povinnost bude platit i v případech, kdy matka dává už před narozením dítěte najevo svou vůli vzdát se péče o dítě a vyslovit souhlas s jeho osvojením. To umožní poskytnout matce i dítěti odpovídající pomoc a předejít vzniku krizové situace po porodu.

Další změny se týkají oblasti zprostředkování náhradní rodinné péče. V souladu s principy Úmluvy o právech dítěte **nesmí, kromě orgánů sociálně-právní ochrany, nikdo jiný zprostředkovávat náhradní rodinnou péči.** Novela počítá s tím, že nestátní neziskové subjekty, které se touto problematikou zabývají, budou nadále pomáhat při zajišťování náhradní rodinné péče, pokud - na základě pověření - poskytují budoucím pěstounům a osvojitelům poradenskou pomoc, organizují přípravu budoucích pěstounů a osvojitelů k přijetí dítěte do rodiny nebo navrhují osoby vhodné stát se pěstouny v zařízení pro výkon pěstounské péče. MPSV takovou pomoc velmi vítá a považuje ji za cenný přínos.

Do náhradní rodinné péče patří i péče pěstounská. **MPSV připravilo návrh, který upraví zákon o rodině a umožní tak svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu, jako alternativu k péči ústavní.** Podmínkou k umístění dítěte do této péče by měl být fakt, že se dítě vrátí zpět ke svým rodičům nebo příbuzným, nebo bude svěřeno do péče náhradních rodičů. Hlavním kritériem, které umožní pěstounskou péči na přechodnou dobu, bude zdravotní stav dítěte. Vzhledem k tomu, že do pěstounské péče budou moci být svěřovány i děti krátce po narození, počítá novela také s tím, že pěstouni, kteří se budou o dítě starat, budou muset splňovat odborné předpoklady (vzdělání a odborná praxe). MPSV navrhuje, aby vznikla samostatná evidence pěstounů, kteří tyto podmínky budou splňovat. O zařazení osob do evidence by rozhodoval krajský úřad a data by shromažďovalo Ministerstvo práce a sociálních věcí. Hlavním úkolem těchto zvláštních pěstounů bude osobní péče o dítě. Jejich povinností zároveň bude společně s orgánem sociálně-právní ochrany dětí a rodiči vytvářet takové podmínky, které umožní, aby se dítě vrátilo do své původní rodiny nebo bylo umístěno do rodiny náhradní.

Nová úprava pamatuje i na děti, které žijí v zařízeních pro výkon ústavní výchovy. Podle novely budou muset orgány sociálně-právní ochrany pravidelně spolupracovat s rodiči těchto dětí. Toto opatření by mělo především řešit sociální situaci rodiny a umožnit tak dítěti jeho návrat domů. Návrh vychází ze zásady, že **primárním zájmem dítěte je žít s vlastními rodiči, popř. blízkými osobami.**

Samostatnou část v rámci navrhovaných změn tvoří návrhy týkající se zařízení sociálně-právní ochrany. Ke změnám musí dojít především u zařízení pro děti, které vyžadují okamžitou pomoc. Podle dosud platné novely zákona o rodině (účinná od 1. 7. 2002) je možné umístit do těchto zařízení děti, které měly být umístěny do ústavní výchovy.

Pokud nebudou zakotveny podrobnější podmínky pro provoz a vybavení těchto zařízení, může to přinést provozní komplikace, neboť stávající právní úprava nepočítala s tím, že děti budou v těchto zařízeních dlouhodobě pobývat. Vzhledem k možnosti dlouhodobějšího pobytu dítěte v zařízení je nezbytné stanovit povinnost rodičů podílet se na úhradě nákladů spojených s pobytem dítěte.

Nová právní úprava vylepší postavení všech pěstounů, bude jim navýšena odměna za výkon pěstounské péče. Novela také posílí profesionální charakter pěstounské péče vykonávané v zařízení.

Specifickou oblastí sociálně-právní ochrany dětí je činnost fyzických a právnických osob pověřených k výkonu sociálně-právní ochrany.

Svou neodmyslitelnou úlohu zde hrají nestátní neziskové organizace. Jejich činnost je velmi důležitá a zvyšuje úroveň sociálně-právní ochrany dětí. Tento fakt stát respektuje. Na druhou stranu je ale zodpovědný za výkon sociálně-právní ochrany a za její kvalitu. A to i tehdy, když ji poskytují soukromé subjekty. Proto musí fungovat takový mechanismus prověřování a kontroly nestátních organizací, který skutečně zajistí odpovídající kvalitu sociálně-právní ochrany. **Proto je nutné, aby pracovníci těchto organizací splňovali požadavky na vzdělání a odbornou praxi.** Tyto požadavky jsou obsaženy v nové právní úpravě. Takové opatření zajistí, aby ohrožené děti, jejich rodiče nebo rodiče náhradní dostali potřebnou pomoc od adekvátně vzdělaných a odborně způsobilých lidí.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

KANCELÁŘ MINISTRA
Tiskové oddělení

Vybrané statistické údaje o výkonu sociálně-právní ochrany dětí

Počet evidovaných rodin na odděleních sociálně-právní ochrany dětí

Rok	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Počet	597 290	606 435	626 694	651 125	647 086	648 531	640 177	644 789	641 937	631 937	635 956	654 716	641 362	621 337	642 867

Počet řešených případů orgány sociálně-právní ochrany

Rok	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Počet	206 449	236 355	214 460	263 744	275 029	261 294	280 011	270 701	296 456	307 724	302 335	270 692	280 803

Počet dětí zastupovaných pracovníky oddělení sociálně-právní ochrany

Rok	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Počet	107 847	112 946	119 001	114 179	116 179	119 637	129 887	128 802	125 280	124 977	120 849	124 449	121 866	110 355	123 243

Počet návštěv v rodinách prováděných pracovníky oddělení sociálně-právní ochrany

Rok	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Počet	146 264	144 096	160 145	174 817	190 213	214 674	283 531	269 769	285 158	303 106	299 853	308 968	311 248	297 347	292 664

Podané návrhy soudu orgány sociálně-právní ochrany

Rok	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
omezení rodičovské zodpovědnosti	14	16	27	29	40	41	42	40	29	19
zbavení rodičovské zodpovědnosti	175	128	156	199	217	311	249	231	213	281
napomenutí	174	126	172	167	120	154	147	168	187	226
dohled	1 207	1 211	1 462	1 549	1 543	1 714	1 550	1 516	1 438	1 738
nařízení ústavní výchovy	2 087	2 015	2 361	2 002	2 052	1 879	1 737	1 755	1 398	1 661

Počet dětí svěřených do ústavní a ochranné výchovy na základě rozhodnutí soudu

Rok	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Počet	2 182	1 835	1 871	1 804	2 022	2 009	2 024	2 251	2 234	2 002	2 189	2 084	2 129	1 809	2 079
z toho ochranná výchova	-	-	-	-	-	49	58	33	36	43	71	81	46	35	43

Počet dětí svěřených do péče jiných fyzických osob než rodičů

Rok	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Počet	796	715	771	670	691	872	791	969	978	985	907	1 026	974	966	1 258

Počet dětí svěřených do péče budoucích osvojitelů

Rok	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Počet	546	499	530	475	463	543	628	575	634	499	566	512	545	464	588

Počet žadatelů o osvojení

Rok	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Počet	2 250	2 352	2 245	2 254	1 875	1 990	1 980	1 650	2 284	2 531	2 123	1 969	2 100	2 369	2 440

Počet dětí svěřených do pěstounské péče

Rok	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Počet	775	771	744	766	656	792	842	942	750	802	879	884	908	863	1 015

Počet žadatelů o pěstounskou péči

Rok	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Počet	451	482	501	484	455	387	516	427	640	864	720	632	730	752	809

Počet dětí žijících v pěstounské péči a poručnictví

Rok	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Počet k 31.12.	5 262	5 340	5 348	5 249	5 297	5 460	5 557	5 780	5 711	5 935	6 029	6 000	6 411	6 598	6 637

Počet pěstounských rodin

Rok	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Počet k 31.12.	-	-	-	4 028	4 060	4 256	4 481	4 560	4 555	4 661	4 488	4 607	4 665	4 844	4 760
celkem	4 138	4 409	-	-	-	-	-	-	-	-	-				

Údaje o počtu a vzdělání sociálních pracovníků na úseku sociálně-právní ochrany včetně kurátorů pro mládež

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
základní vzdělání	-	1	-	-	-	1	18	26	11	8	15	8	5
střední sociálně právní	473	511	605	646	815	906	1031	1183	1004	914	756	775	705
jiné střední	300	408	413	576	611	617	685	421	633	616	605	580	556
vyšší odborné sociálně právní	nesledováno									115	231	186	321
jiné vyšší odborné	nesledováno									25	16	22	29
vysokoškolské sociálně právní	nesledováno									105	100	114	144
vysokoškolské	70	80	90	103	131	146	172	233	249	197	195	163	232
celkem	843	1000	1108	1325	1557	1670	1906	1863	1897	1980	1918	1848	1992

V Praze dne 31. 8. 2004

Kateřina Beránková, tisková mluvčí MPSV